

Anuaris i dietaris de les biblioteques: selecció de textos

Lluís Agustí i Teresa Mañà. Bibliotecaris i professors de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona.

1. Centenari de creació de la xarxa de biblioteques populars

La creació de la Xarxa de Biblioteques Populars fou una de les iniciatives culturals més importants de la Mancomunitat de Catalunya per l'acceptació i el significat polític que va tenir. A partir d'un projecte redactat per Eugeni d'Ors, aprovat el maig de 1915 per l'Assemblea de la Mancomunitat, el mes de juliol es va convocar el primer concurs per a la concessió de biblioteques als municipis. D'acord amb el projecte, els ajuntaments que ho desitgessin podien sol·licitar una biblioteca: si els era concedida, el consistori havia de proporcionar un solar, i la Mancomunitat es feia càrrec de construir la biblioteca, dotar-la de llibres i proveir el personal. En el mateix projecte es preveia la creació d'una Escola Superior de Bibliotecàries, exclusivament femenina, amb una formació humanística i tècnica de tres anys, per preparar el personal que se n'havia de fer càrrec. Les classes de l'Escola van començar al mes de novembre i, al juliol de 1918, les bibliotecàries recent titulades ocuparen els llocs de direcció de les quatre primeres biblioteques, totes ells de nova planta, que s'havien concedit i construït en aquells tres anys: Valls, Olot, Sallent i Borges Blanques.¹

Ors fou, fins al gener de 1920, el primer director d'aquesta recent creada Xarxa de Biblioteques Populars. Per a les biblioteques creades sota la seva gestió, Ors decidí com havien de ser els edificis ("propis, independents, nets, blancs... i presentant per dins i per fora un aspecte estètic, gai, plaent a l'ull) i on s'havien de construir ("isolades, voltades només d'aire i vegetació"), quins llibres havien d'adquirir (ben triats i sense errors) i de quina manera s'oferirien al públic (en les parets de les mateixes sales de lectura). També decidí la decoració, els dies de festa -entre els quals St. Eugeni- i fins i tot redactà una Oració (ell que tant simpatitzava amb els sindicalistes!). Pel que fa al funcionament, el projecte d'Ors pren com a model les biblioteques públiques angloamericanes, biblioteques modernes que treballaven en xarxa, oferien accés lliure als prestatges, fons per a tot tipus de públic -homes, dones i nens-, seccions infantils, servei de préstec i tota mena d'activitats culturals. Al desembre de 1919, Ors inaugurà la biblioteca de Canet, que fou l'excusa per a la seva defenestració. Al 1923 s'establí a Madrid d'on no en retornà fins al 1954, any de la seva mort.

Al gener de 1920, arran de la dimissió d'Ors, es nomena director de les biblioteques populars Jordi Rubió i Balaguer, director de la Biblioteca de Catalunya des del 1914. Tan bon punt es fa càrrec de l'organisme, Rubió crea la Central de Biblioteques per donar suport tècnic a les biblioteques i vetllar "per al manteniment de la necessària unitat de mètodes i serveis". Aquesta Central tindrà com a funció la compra i distribució conjunta de llibres, l'elaboració d'un catàleg únic, la recollida d'estadístiques, l'organització de les reunions de formació del personal i la coordinació d'activitats i serveis. Per tal de normalitzar les tasques i procediments de les biblioteques Rubió redacta un Reglament i unes Instruccions on es fixen qüestions tècniques i administratives per al desenvolupament dels serveis i la utilització de procediments comuns com la confecció del registre de llibres, la mena de lletra que cal fer en les fitxes del catàleg i els processos tècnics de funcionament de la biblioteca, des del tractament del document (registre, catalogació, classificació) al control (estadístiques) i desenvolupament dels serveis que caracteritzaran aquestes biblioteques (préstec, col·lecció local, secció infantil, guies de lectura).

Es a partir de l'entrada de Rubió, amb l'objectiu de documentar la vida del servei, que es comencen a publicar els anuaris amb les memòries de les biblioteques i que les bibliotecàries inicien la redacció dels dietaris, els textos extrets dels quals són la base d'aquest article.

2. Els anuaris i els dietaris: la vida de les biblioteques

La recollida normalitzada d'estadístiques era una tasca interna però Rubió, conscient de la importància de mostrar els resultats de la feina feta, i amb l'objectiu de difondre l'activitat de les biblioteques, decideix publicar els anuaris de manera regular i fer-ne una distribució general. El mateix així ho anuncia en la Nota preliminar amb què obre l'Anuari 1922:

“Cada any s'hi aplegaran les memòries presentades a la nostra Reunió, ja tradicional; s'hi donarà compte de les noves reglamentacions que, per a millorar-los, vagin introduint-se en els serveis de les Biblioteques de la Mancomunitat, i es publicaran les dades estadístiques de llur moviment. Convertit així en ressò de la nostra vida, l'Anuari ens servirà alhora d'historial i d'instrument de relació.”

Els anuaris són, per tant, la publicació que recull les dades estadístiques de funcionament de les biblioteques, i les memòries de l'activitat de cada centre redactades per les respectives directores. Sota la direcció de Rubió s'inicien l'any 1922 i es publiquen, amb canvis de llengua i d'abast segons la situació política, fins al període de la guerra. Durant el període de la Dictadura de Primo de Rivera, les biblioteques de la Mancomunitat es disgreguen i passen a dependre de cadascuna de les Diputacions provincials; en aquests anys, els Anuaris recullen les memòries de les cinc biblioteques de la província de Barcelona, però amb la finalitat de seguir mantenint totes les biblioteques com un sol sistema, Rubió també inclou les estadístiques de les onze biblioteques creades fins l'any 1930, incloses les de fora de la província. A partir d'aquell any, la xarxa de biblioteques s'unifica altre cop sota la Generalitat de Catalunya fins a la desfeta del 1939. Amb el franquisme, les biblioteques populars passen a dependre –altre cop– de les Diputacions; amb tot, els anuaris no deixaran de publicar-se fins l'any 1990, en català des de la democràcia i limitats a les dades estadístiques .

La redacció dels dietaris és també una activitat interna però que, a diferència dels, no té projecció pública. En les Instruccions es disposa que cada bibliotecària ha de portar un llibre dietari de l'activitat de la biblioteca on es consignin els documents oficials que rebin o enviïn, les visites, les observacions sobre desperfectes i les reparacions i les impressions personals diàries sobre la vida, funcionament i influència de la Biblioteca de la localitat. Rubió ho recalca a les bibliotecàries: “D'ara endavant porti V. un diari de la Biblioteca en el que hi anoti les comunicacions enviades i rebudes, fets interessants, actes de visites d'inspecció i tot lo que li sembli interessant de consignar-hi.(...) Aquest llibre pot ésser el ressò de la vida de la biblioteca i de V. depèn que sigui interessant”. Arxiu Valls, Carta de Rubió, 1 de juny de 1920

Les memòries dels anuaris i els dietaris, malgrat que tenen funcions i destinataris diferents, coincideixen sovint en els assumptes exposats o els comentaris. Les memòries, que es completen amb informes i altres escrits sobre temes d'interès professional, estan destinades a ser publicades i difoses. Alguns dels temes més tractats al llarg dels anys i publicats en els anuaris fins al 1936² són, de manera destacada, les preferències lectores dels usuaris (*Què llegeixen els nostres lectors? Lectors d'aficions determinades, La lectura de novel·les, La influencia de la profesión en la lectura*),

l'ús del servei de préstec de llibres (*Los hombres que utilizan el Servicio de préstamo, Las ciencias puras en el préstamo, Preferencias de lectura de préstamo*), seguits de reflexions sobre la confecció i edició de les guies de lectura com instruments de difusió del fons i el funcionament de les seccions infantils. Aquests temes eren proposats per Rubió, en funció d'allò que preocupava les bibliotecàries o per mesurar quin era l'impacte de serveis i activitats.

Els dietaris, en canvi, són un instrument de gestió interna i les aportacions personals i l'estil, més o menys amè i capaç de narrar amb personalitat els fets comuns, seran el que farà d'alguns d'ells uns documents interessants i valuosos. En molts casos, però, les bibliotecàries es limiten a consignar les tasques que duen a terme. Al costat de les vivències exposades per la bibliotecària de Pere Vila o les opinions de la bibliotecària de Sallent, hi ha qui es limita a deixar constància de la vida interna de la biblioteca fins i tot en els moments més dramàtics. La bibliotecària d'Olot en les entrades del diari dels dies 1 al 6 de març de 1939, escriu: "Es passen i copien les estadístiques. Es reclamen llibres a domicili. S'ordena la sala de conferències. Es sumen les estadístiques. Ve molt poc públic degut a la nerviositat de la població. Ho aprofitem per arreglar el jardí".

Aquests dietaris, que formen part de l'arxiu de cada biblioteca, a poc a poc es van deixar d'escriure. Els més tardans, fins als anys vuitanta, anys en què s'inicià la modernització de les biblioteques públiques amb processos d'informatització que van desplaçar definitivament els catàlegs manuals i l'escriptura manuscrita.

El costum d'escriure el dietari de la biblioteca es manté també fora d'aquesta. Així, existeixen els dietaris del Bibliobús del Servei de Biblioteques del Front, creat durant la Guerra Civil que proporcionava llibres als soldats que es trobaven als hospitals i al front, i que no hem utilitzat en aquest recull ja que mereixerien més atenció. En canvi, si que hem inclòs algun fragment del dietari que Joana Casals, secretària de l'Escola de Bibliotecàries, va escriure del 19 d'octubre de 1936 al 19 de gener de 1939.³

3. Les fonts: edicions i difusió

La recent celebració del centenari de la creació de la Xarxa de Biblioteques Populars i la proclamació del 2015 com a Any de les biblioteques han despertat un interès particular per la història de les biblioteques populars i també per la professió, amanit per la "descoberta" d'aquests textos que en alguns casos ja havien estat publicats. Amb aquest motiu, se n'han fet noves edicions i s'han posat a l'abast a través de la xarxa.

La primera selecció de textos dels anuaris es troba en el llibre de T. Mañà, *Les biblioteques populars a Catalunya a través dels seus Anuaris (1922-1936)* (Barcelona: Facultat de Biblioteconomia i Documentació, UB; Diputació de Barcelona, 2001). Aquest estudi analitza amb detall el contingut dels anuaris de la xarxa de populars, des del primer aparegut el 1922 fins al darrer publicat abans de la derrota. Aquesta obra conté (p. 109-117) una selecció de textos extrets de les memòries publicades als anuaris agrupats segons temes: Edificis i instal·lacions, Organització del fons i del catàleg, Lectures i lectors, El públic infantil, El servei de préstec, Activitats culturals i de difusió i Alumnes en pràctiques. Altres fragments dels anuaris i dels dietaris es poden trobar en l'edició de la tesi doctoral de la mateixa autora publicada amb el títol *Les biblioteques populars de la Mancomunitat de Catalunya (1915-1925)*. Lleida: Pagès, 2007.

En els actes de celebració del centenari, aquests testimonis de les bibliotecàries –ja siguin dels anuaris o dels dietaris- han rebut una atenció gairebé mediàtica. A partir d'una primera selecció elaborada per Teresa Mañà i Olga Cercós, se'n va preparar una lectura dramatitzada que ha esdevingut un espectacle indispensable en qualsevol acte de biblioteques; els mateixos fragments es van incorporar a l'exposició "BiblioTec. Cent anys d'estudis i professió bibliotecaris" i el diari *Ara* en va publicar algunes mostres manuscrites en un número especial dedicat a les biblioteques. A més, s'acaba de publicar el llibre *Les bibliotecàries. Diari de la biblioteca Popular Pere Vila 1933-1939*. Il. d'Elisa Pereza. (Barcelona: Morsa, 2015) on es transcriu el diari d'aquesta biblioteca escrit per la bibliotecària Rosa Sarrado i l'auxiliar Concepció Múniera. En aquest cas, l'objectiu de la publicació (feta amb una operació de mecenatge) és posar a l'abast del públic general la transcripció d'aquest document i mostrar –com farem més endavant en la nostra selecció de textos- la vida quotidiana des de la biblioteca. Abans, Montserrat Comas havia fet una operació semblant a *Biblioteques en temps de guerra* (Calafell: Llibres de matrícula, 2008) que treu a la llum els dietaris d'aquest període de les biblioteques del Vendrell, Sitges i Vilafranca.

La consulta i accés a aquestes fonts és relativament fàcil en el cas dels anuaris, ja que en tractar-se d'una publicació editada es poden localitzar en moltes biblioteques del país. Més laboriosa resulta la consulta dels dietaris ja que, en principi, es troben dipositats a les respectives biblioteques. Alguns d'ells, sencers o en part, ja eren accessibles perquè s'havien editat en paper com una primera selecció del dietari de la biblioteca Pere Vila⁴ o s'havien incorporat a la xarxa digital com el blog de la Biblioteca Ignasi Iglésias amb motiu del 75è aniversari de la seva creació⁵ i la documentació de la Biblioteca d'Ulldecona escanejada gràcies a un projecte local⁶.

Enguany, amb motiu de l'Any de Biblioteques, el Servei de biblioteques del Departament de Cultura ha impulsat un projecte de digitalització d'alguns dietaris dins del repositori de la Memòria Digital de Catalunya (<http://mdc.cbuc.cat/cdm/landingpage/collection/testbiblio>). En aquesta pàgina s'hi troben els dietaris de les biblioteques esmentades a més de les biblioteques de: Sant Pau-Santa Creu i Francesca Bonnemaison de Barcelona, Calella, Canet, Cervera, Granollers, Olot, Sallent, Valls, El Vendrell, Vic i Vilafranca, fins al moment. Malgrat que la consulta de la web és complicada i la visualització dels textos laboriosa, la documentació dipositada en aquest fons mereix la visita.

4. Selecció de textos⁷

La Mancomunitat: els inicis d'una tasca centenària

[Descobrir els llegidors, què és i com funciona una biblioteca]

«Aquests no entraven amb aires de conquesta com els menuts, sinó més aviat esporuguits i, sobretot, desorientats. [...] Penso que sempre han temut molestar massa la bibliotecària, i per això molts d'ells demanaven el llibre que se'ls volgués donar; d'altres venien ja demanant un drama de Guimerà, per exemple, potser per creure més fàcil de trobar que no pas una Història natural o un llibre d'Agricultura, afegint sempre: "Però, si el té de buscar, doni'm el que vulgui". És una cosa, aquesta de la timidesa dels lectors, un xic difícil de tractar i de vèncer, la qual crec que ha d'ésser d'especial estudi per part de la bibliotecària.»

Biblioteca Popular de Pineda, Anuari 1922, p.37

«Ni un sol [obrer] hi compareix mai no solament net i endreçat sinó que fins tot endiumenjat. Tal és el respecte que l'obrer vallenc guarda a la Biblioteca.»

Biblioteca Popular de Valls, Anuari 1922, p.9-11

«Parlo de la majoria dels lectors, podent assegurar que, llevat dels estudiants i d'algun lector iniciat en coses de Biblioteques, que de tant en tant passarà per la ciutat, el catàleg no és consultat per ningú. Va al cas ara d'explicar que tinguérem un lector ben assidu que diàriament es passava moltes estones fullejant les targetes. Això ens donava molta satisfacció; car crèiem en la possibilitat que això obrís camí; però el nostre desengany va ésser gran en saber que aquest senyor era aficionat a la grafologia, i cercava entre les diferents classes de lletra que hi ha en el conjunt de paperetes, mitjans per als seus estudis o aficions.»

Biblioteca Popular de Valls, Anuari 1923, p.16-17

«Aquestes conferències, a més de donar a conèixer la Biblioteca a moltes persones que la desconeixien, han augmentat el nombre de llegidors en préstec. Les dones, principalment les que han de tenir cura de la casa. Tenen bastants d'ocupacions que els impedeixen abandonar-la per anar a llegir a la Biblioteca, la qual cosa pressuposa el tenir llargues estones vagaroses. Però si no tenen llargues estones, tenen petits lleures que poden esmerçar en llegir. Cert és que aquesta manca de temps fa que un llibre no pugui llegir-se amb vuit dies; sobretot si és de caràcter instructiu, [...]. Aquest fet m'ha induït a deixar habitualment per quinze dies els llibres que no fossin de literatura, en lloc dels vuit dies que marca el Reglament.»

Biblioteca Popular d'Olot, Anuari 1923, p.23

«Crec que és un deure nostre el de procurar que cada dia sigui més limitat aquest nombre de persones [que desconeixen la biblioteca], posar tot el nostre esforç, aprofitar tots els mitjans de propaganda que estiguin a la nostra mà perquè no hi hagi ni una sola llar, i, a ser possible, ni un sol individu que desconegui l'obra de les Biblioteques Populares.»

Biblioteca Popular d'Olot, Anuari 1923, p. 25

«La manera de cridar l'atenció sobre determinada obra, podria consistir en una mena d'ampliació de les guies de lectura, així com també en una petita crítica de l'obra recomanada i assenyalar-ne els seus principals valors d'un mode breu i persuasiu. [...] Aquestes fulles, diguem-ne de propaganda, es podrien donar a les llegidores directament, introduint-les en el llibre que s'emportés, i segons el caràcter de l'obra recomanada, la propaganda podria estendre's al públic masculí.»

Biblioteca de Granollers. Anuari1930, p.137-138

[Les condicions de treball]

«El trobar-se la biblioteca una mica allunyada del nucli de la població, fa que per molts el venir es converteixi en una excusa per un passeig, o en una manera més entretinguda de passar el temps desvagat... »

Biblioteca Popular d'Olot. Anuari 1923, p. 20

«Ja sé que és tema que he exposat altres vegades. En les memòries dels primers anys sortia sovint com una lamentació. I no per repetir-se en el transcurs dels anys decau la seva transcendència. Si

de nou insisteixo és prova evident que la importància d'aquest afer rebrota cada any. I ja són deu els que faig aquesta inevitable i fatal experiència. [...] L'haver situat la Biblioteca a un extrem de la població, i encara més, a l'extrem d'un passeig que l'allunya i l'aïlla del nucli de la població, serà sempre un assumpte d'actualitat, encara que en el transcurs del temps vagi quedant envellit. [...] Jo no voldria amb la insistència que retrec aquest fet ferir cap susceptibilitat ni el bon propòsit dels que han defensat sempre la idea de posar-la al lloc on està. Però hem de convenir, francament, que, malgrat totes les bones intencions que hi van concórrer [...] pel que a la Biblioteca fa referència, fou un error lamentable la seva situació.»

Biblioteca Popular de Sallent. Anuari 1930, p. 48-49

«La concurrència de la Biblioteca depèn molt del temps. En dies de pluja en venen molt pocs; en dies rigorós d'hivern és quan les estadístiques són mes baixes, tant perquè l'edifici de la Biblioteca està situat a la carretera, als quatre vents, com perquè una vegada passat el fred del carrer no troben dins la sala la temperatura prou agradable. Hi ha hagut dies que hem treballat a 6 i 7 graus, malgrat tenir l'estufa encesa (seria molt convenient fer un estudi per millorar la calefacció) »

Biblioteca de Canet, Anuari 1932, p. 284

«A l'hivern, l'escassa calefacció que alguns dies és nul·la, retreu els lectors que diuen que per llegir es necessita comoditat. Tenen per contrast amb la nostra (gran, bonica però freda) la Biblioteca de la caixa de Pensions, petita i acollidora per la bona calefacció de què disposa i situada en lloc cèntric de la ciutat, que no els obliga a passar el fred i vent del passeig. »

Biblioteca Popular de Manresa, Anuari 1933, p. 197

[La funció social i cultural de la lectura]

« [...] al llegidor vulgar li agraden aquelles obres, especialment literàries, que li produeixen un plaer amb el mínim esforç per la seva part. Això fa que a voltes ens siguin retornades obres que un cop començades s'han deixat per no ser del gust del lector, o per no ser compreses per ell. [...] per això caldria tenir prèviament assajada una escala evolutiva d'obres que, sortint de la vulgaritat de les novel·les d'amor, com alguns dels lectors ens han anomenat a les obres sentimentals, ens permetés de conduir-los a les altes fruïcions dels clàssics i de les obres mestres.»

Biblioteca Popular de Figueres, Anuari 1923, p.73

«Las revistas de modas son casi las únicas obras que atraen a la sala de lectura de la biblioteca a este grupo especial de lectoras [jóvenes de hoy en día] y se sirven del préstamo única y exclusivamente para leer las novelas, y aún de éstas con preferencia las adaptadas a la pantalla. [...] Gustan de las novelas que presenten asuntos e intrigas de las clases elevadas, de la alta sociedad, como dicen ellas, que describan el lujo suntuoso de palacios, habitados por caballeros de frac y damas con deslumbrantes trajes y joyas... [...] ésta es, pues, la única cultura, si puede dársele este nombre, que adquiere la mujer, en los pueblos, en especial la de la clase humilde.»

Biblioteca Popular de Sallent, Anuari 1927, p.38-39

«En general, cuando el niño se ve delante de su sección, experimenta una ansia grande de leer o mirar todos los libros a la vez, y, tan pronto como ha escogido uno, le parecen mucho más bonitos

los que deja en el armario y lo cambia [...] los niños nos ofrecen, a veces, el espectáculo de todas las pasiones de los mayores, y, como en ellos, no es trabajo de un momento el corregirlas. Hay el niño envidioso, que no gusta de otros libros que los escogidos por sus compañeros; el niño avaro, que quiere tenerlo todo bajo su mano, aunque no le sirva de nada; el niño déspota, que en todo quiere influir,... También tropezamos con que los niños de siete, a veces hasta de diez o doce años, aunque sepan leer no tienen, en general, mucha afición por la lectura.»

Biblioteca Popular de Canet, Anuari 1924-1925, p. 38-39

«Les novel·les anomenades roses i blanques presenten generalment el greu inconvenient de donar una idea de la realitat adulterada, falsa i sense base. No creiem que sigui una bona lectura per a la joventut el presentar uns personatges que es mouen com ninots amb totes les perfeccions morals i materials fins l'impossible. L'heroisme, si n'hi ha, està completament al marge del proïsme: quasi sempre el protagonista resol magníficament la seva vida. [...] Les reaccions que porten aquests novel·les en la primera joventut i en persones de poca cultura solen ésser nocives: les noies somien el príncep que les ha d'alliberar de tot esforç generós i pensen que la seva vida ha d'ajustar-se a la de l'heroïna de la novel·la, i que, després de quatre contrarietats insignificants, el món serà seu. Que l'adolescència i primera joventut necessita una expansió als seus somnis, res més just: que somniï a base de les coses més inversemblants, de la naturalesa, de les doctrines més hipotètiques, però mai falsejant la realitat i, el que és pitjor, la vida.»

Biblioteca Popular d'Olot, Anuari 1935, p.48

La República: anys d'il·lusions i d'esperança

«Aquest Anuari és el primer dels nostres que apareixerà sota el signe de la Generalitat de Catalunya. El gran esdeveniment que en escriure aquests mots preliminars de l'anterior ja pressentíem, s'és produït. Catalunya ha recobrat la seva unitat, no per una concessió revocable del Govern, com en els dies ja superats de la Mancomunitat, sinó per una empenta decisiva de la seva voluntat d'ésser.»

Jordi Rubió i Balaguer, Nota preliminar, Anuari 1931, p. V

«Tota la tarda ha restat deserta de públic aquesta Biblioteca. Aquests, freturós de noves, s'ha mantingut agombolat a la Rambla; a quarts de set s'organitza una manifestació composta d'elements de tots els estaments de la ciutat. Primerament es dirigiren a casa l'Ajuntament on hissaren la bandera republicana i catalana. Segonament vingueren en aquest seu casal de cultura i l'element estudiantil i obrer hissaren una minúscula bandera tricolor que ja portaven preparada i al seu lloc corresponent la catalana que posseïm. Tot això, s'esdevingué entremig de grans visques a Macià i lluminàries de bengales de diversos colors que donava un conjunt emocionant damunt la gernació que omplia aquest carrer de Prat de la Riba. També al costat de la Verge que es troba al vestíbul han estat col·locats els retrats de Galán i García Hernández màrtirs del present acontexement.»

Biblioteca Popular de Figueres, 14/4/1931

«Avui dia de sant Quirze i Santa Julita, patrons de la ciutat de Calella, s'ha inaugurat la Biblioteca, l'acte ha sigut completament democràtic, el poble n'ha pres possessió amb vertadera joia.»

Biblioteca Popular de Calella, 16/6/1931

La Guerra Civil vista des de les biblioteques

[L'esclat de la Guerra]

«Es respira un ambient d'inquietud. Ahir corregué la notícia d'una sublevació militar al Marroc, que fa preveure grans esdeveniments. Avui, no obstant ésser diumenge, dia de molta concurrència sempre a la Biblioteca, quasi no ha vingut ningú. Tothom comenta pels carrers els fets ocorreguts i els que poden esdevenir d'aquests. Una certa angoixa demostra tothom. »

Biblioteca Popular de Sallent, 19/7/1936

«Des del dia 19 de juliol, fins a la data, la Biblioteca ha estat tancada. Durant aquests dies, Espanya i Catalunya han sofert, i estan sofrint, les horribles escenes que porta una guerra civil. A conseqüència d'una sublevació militar general a tota la República, el poble, està tot en armes. És difícil precisar, el fi d'aquesta lluita espantosa entre germans. Actualment a Barcelona, el moviment militar, està sufocat, i avui, que la població ha començat a prendre el seu habitual aspecte, per indicació del nostre director, hem reprès la feina, obrint la Biblioteca al públic. Com és natural, en circumstàncies tan especials, han vingut pocs lectors. Aquests dies passats, si bé la Biblioteca ha estat tancada, nosaltres hem acudit al nostre treball, sempre que ens ha estat possible, car la circulació de tramvies, estava deturada.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, 10/8/1936 .

[Normalitat de la feina bibliotecària]

«Se m'indica que pensen entregar-nos (el Comitè) els llibres que troben en els edificis incautats i que no siguin ni dretistes ni dogmàtics ja que aquests pensen cremar-los. Davant aquestes paraules li he observat que al meu entendre anaven mal orientats i els he aconsellat que ho guardin tot per a ésser després controlat per un tècnic. Per telèfon poso en coneixement de la Central aquestes observacions del Comitè i exposo que per evitar siguin destruïdes obres de valor aniré al Comitè a oferir-me com a control.»

Biblioteca Popular de Figueres, 5/8/1936

«Molts són els xicots que retornen els llibres perquè han de marxar als fronts de guerra.»

Biblioteca Popular Pere Vila, 27/8/1936.

«Per primera vegada, en moltíssims anys de celebrar-se conferències en aquesta Biblioteca, hem de constatar que no ha tingut l'èxit que era d'esperar donat el tema de força actualitat: L'exèrcit del poble. [...] La conferència fou força interessant i molt bellament exposada per la Srta. Anna Murià. La portava escrita i és tot un treball literari polític. No obstant, crec que no va plaure a la concurrència. Massa política.»

Biblioteca Popular de Sallent, 27/06/1937

«Els xicots de 18 anys retornen els llibres perquè s'han d'incorporar. »

Biblioteca Popular Pere Vila, 12/1/1938.

«Trobat-se la meua companya malalta de resultes de l'últim bombardeig i el conserge també al poble mallat, el Sr. Rubió em va dir si creia del cas tancar la biblioteca. Em sembla que m'ho podré anar fent sola i esperar que siguem tots tres de nou.»

Biblioteca Popular Pere Vila, 29/3/1938.

«Talment presenta un aspecte mai vist en els anys que conec aquesta Biblioteca, veure les taules plenes de soldats, silenciosos i atents en llurs lectures. [...] Els primers dies de venir movien un cert enrenou. Molts potser no havien vist mai una biblioteca. Hi entraven en colles i parlant, fent broma amb les noies, rient i fumant. Però sols durà tres dies. [...] Ara venen, entren i circulen silenciosament. Està la Biblioteca plena de soldats i sols se sent el lleu soroll dels fulls de llibres en ésser girats. »

Biblioteca popular de Sallent, 3/7/1938

«Venim a la Biblioteca però tan sols per complir amb l'obligació [...] Es diu que si ja són a Manresa les tropes de Franco. Amb aquest motiu hi ha per la carretera un moviment de gent i vehicles com mai s'havia vist. En canvi, cap aquests indrets de la Biblioteca la soledat que s'hi observa fa por. No ve quasi cap lector.[...] Segons com es vegi demà la situació no obrirem. »

Biblioteca Popular de Sallent, 24/1/1939

[Els fets de maig]

«A mitja tarda ens hem vist obligades a tancar la biblioteca a causa d'uns successos de caràcter social ocorreguts a la ciutat. »

Biblioteca Popular Pere Vila, 3/7/1937.

«Torno a l'Escola després dels fets d'aquests dies. Al carrer del Bisbe encara hi ha barricades. A l'Escola ens han foradat una paret del darrera de les cortines per a tenir comunicació amb les cases veïnes. A direcció hi ha sacs de sorra que guarda la finestra, a la Biblioteca dues taules una sobre l'altra, fan com de parapet. Aquesta vegada no ens han pres la Generalitat. Són mossos d'Esquadra que hi fan guàrdia, però així com en el 6 d'octubre vaig tenir que veure'ls passar desarmats entre militars, em dol no haver pogut veure passar desarmats els que s'han aixecat contra la Generalitat. Em dol molt.»

Joana Casals, secretària de l'Escola de Bibliotecàries, Dietari 7/5/1937.

«Hem tingut de fer vaga forçosa durant uns quants dies, degut, a que no hi havia tramvies, per motiu de sagnants fets, ocorreguts a la nostra ciutat, entre alguns partits polítics. Encara no es pot dir, que tot està normalitzat, però reprenem la feina, confiant en que aviat tot tornarà a la vida habitual.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, 8/5/1937.

«Fins avui no s'ha normalitzat la vida de Barcelona i, per aquest motiu, hem tingut tancada sis dies la biblioteca. »

Biblioteca Popular Pere Vila, 10/5/1937.

[Els bombardeigs de les ciutats]

«Ara fa dos dies hem sofert un fort bombardeig, que ha causat moltes víctimes a Barcelona ; però es veu que les bombes no espanten gens, ni a grans, ni a petits. La Biblioteca ha funcionat com sempre, i les dues sales de lectura s'han vist igualment concorregudes que en altres dies.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, 16/2/1937.

«Ahir ens va ésser impossible de venir, a causa del bombardeig. Més ben dit, de venir sí, el que va passar, fou que el bombardeig ens trobà a mig camí, a la Sagrera, i ens tinguérem de ficar dins un refugi molta estona. Quan va acabar, no vàrem poder trobar tramvia, i a peu retornàrem a casa. Serà un diumenge que recordaré sempre mentre tingui memòria.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, 1/2/1938.

«Els llegidors que més s'exposen als bombardeigs són uns quants vells que no han deixat mai de venir. Serà la molta afició als llibres o el poc amor a la vida? »

Biblioteca Popular Pere Vila, 4/2/1938.

“Eren quarts d'onze quan ha caigut una bomba al C. de les Egipciques, tocant a l'Escola. El soroll, fum, trencadissa de vidres i esverament que s'ha produït, no es pot descriure. Tots corríem amunt i avall i semblava que la casa tenia que caure'ns a sobre. Es sentien xiscles del ferits, ambulàncies, bombers i tot plegat feia pànic. Ens hem aixoplugat sota l'escala que deien que era el lloc segur, però ho hem fet quan tot havia passat. L'escola, poques hores abans tan pulida, té ara un aire de catàstrofe que semblava que havia sofert més mal del que realment havia rebut. La peixera s'esmicolà però en Santamaria [el conserge] ha pogut salvar els peixos”

Joana Casals, secretària de l'Escola de Bibliotecàries , Dietari 17/3/1938

«Hem passat tres dies horrorosos perquè hem tingut un bombardeig que ha durat 24 hores. Més ben dit, han sigut deu bombardeigs amb dues hores de pau en els intervals. Per aquest motiu, la Biblioteca ha funcionat amb una mica d'irregularitat, encara que no ha tancat cap dia, del tot. Avui dissabte, hem respirat una mica. Ha cessat aquell horror.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, 19/3/1938.

«Dia de pànic i tristesa pels habitants de Cervera! A la 1, quan ja no hi havia ningú a la Biblioteca, i estant el Sr Gómez [arxiver], l'Emília [conserge] i jo (Carme Teixidor) disfrutant de l'escalfor de l'estufa ha sonat la sirena. A penes hem tingut temps de sortir a la galeria de fora. Les bombes ja queien, el soroll era esgarrifós. Semblava que la casa anava a caure. Esgarrifades i de la manera que hem pogut, hem anat al refugi de l'Ajuntament. Abans d'acabar l'alarma, quan el perill ja semblava que estava passat, hem tornat a la Biblioteca. Per sort no hi ha hagut cap desperfecto. Només unes quantes crostes del sostre han caigut en el vestíbul de la Biblioteca i els tubs de l'estufa s'han girat

una mica. Ens hem vist obligades a apagar el foc, per tal d'evitar un incendi en cas d'un nou bombardeig. Cada dia ho haurem de fer així. La Biblioteca restarà tancada aquesta tarda.»

Biblioteca Popular de Cervera, 3/12/1938.

[Les privacions i la gana]

«Es l'època de les cues ara. No sols se'n veuen davant de les cues per anar a comprar, sinó que fins i tot per venir a la Biblioteca a cercar llibres. Es veu que ja els és una pràctica i fins i tot un esport ara que degut a les circumstàncies que vivim no hi ha quasi bé altre espai que comentar les notícies de la guerra i les cues formen un ambient que s'hi presta amb tota facilitat.»

Biblioteca Popular de Sallent, 8/11/1936

«Molta demanadissa de de llibres d'avicultura, conserves, de llets i de formatges, que responen a les necessitats del moment.»

Biblioteca Popular Pere Vila, 2/10/1937.

«Actualment, la preocupació de tothom és procurar-se queviures. A baix, a la Tinència d'Alcaldia, es formen unes cues importants de ciutadans, que vénen a arreglar les targetes del racionament. De vegades hi ha baralles formidables. Des de la sala de lectura, es nota clarament l'aldarull.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, 4/11/1937.

«Tothom es preocupa, cada dia més, pels queviures, que no se'n troben i les dificultats annexes a aquest problema. [...] Aquí no hi ha quasi res i es pot dir que el carnet d e racionament no serveix més que per estar guardat [...] Estic veient que de no posar remei a la crítica situació que estem travessant, les bibliotecàries haurem de veure'ns precisades a tancar la Biblioteca i anar per aquestes carreteres amb un sac a l'esquena, si no estem disposades a sucumbir per inanició. »

Biblioteca Popular de Sallent, 2-4 /9/ 1938

«Aquest matí he fet festa a la biblioteca per anar a un poble de fora en busca de menjar. »

Biblioteca Popular Pere Vila, 17/1/1938.

«Fins i tot el fred sembla venir contra nostra. Bé sap que no tenim foc per a treure'l, però ell sembla haver vingut més fort que mai. Les cares que veiem de fred i fam, i aquesta expressió tan fonda de pena a quasi tots els rostres, faran de la gran diada de demà un dia encara més trist que els altres. »

Biblioteca Popular Pere Vila, 24/12/1938.

[Les lleves, les absències i la mort]

«A la biblioteca es nota força calma. ¡No és estrany! Molts joves són cridats al front. Alguns, s'han despedit de nosaltres. Tot això és molt trist. Deu vulgui que aquesta horrible guerra s'acabi ben aviat.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, 19/7/1937.

«Ha passat molt de temps sense cap nota meua en el Diari. He estat un mes absent, perquè estava malalta. Una terrible desgràcia m'ha ferit, car he perdut a la guerra, el meu estimat germà, ferit al front de Balaguer, i mort a l'Hospital de Figueres. Déu el tingui a la seva glòria, que ja ho mereix el martiri i la seva resignació. Ja el vaig trobar mort, pobret. No tinc energia per a res. Les dificultats augmenten de dia en dia, pel menjar, pels constants bombardeigs, pels transports etc. A la Biblioteca continuem el treball malgrat tot.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias, 2/8/1938.

«Després de bastant temps, avui ha tornat a la Biblioteca un lector. Quan va deixar de venir era un nen. Avui, si bé no és un nen, tampoc és home. Tot el seu cos fort i bonic encara va creixent. A l'entrar feia la cara de sempre i, mig rient, ha anat en busca dels seus llibres preferits, però jo he sentit soroll estrany, com d'alguna cosa que s'arrossegués... portava una cama de fusta.»
Biblioteca Pere Vila, 20/8/1938.

«El Sr. Rubió em telefona que han tingut un accident anant amb el Bibliobús. Venien de Tortosa de recollir llibres i documents, quan en un viratge s'ha obert la porta i el Sr. Rubió ha estat expulsat del cotxe i pocs metres més lluny, també la Srta. Balanzó ha estat projectada a la carretera. Ell, no ha pres gaire mal però les ferides d'ella han estat tant gravíssimes que a les 24 hores ha mort. No me'n puc fer càrrec!

Joana Casals, secretària de l'Escola de Bibliotecàries, Dietari 24/11/1938.

Año de la Victoria

«Hoy hemos abierto de nuevo la Biblioteca al público, después de un largo periodo de inactividad. Desde primeros de octubre, la Srta. Bertrán y yo trabajamos activamente, revisando los libros y fichas, pues con motivo de un traslado, los libros estaban muy desordenados. Por orden superior también hemos retirado de la sala de lectura algunos libros, de las secciones de historia y ciencias sociales.»

Biblioteca Popular Ignasi Iglésias. Año de la Victoria. 27 /9/1939

«Hoy hemos abierto la biblioteca al público después de siete meses de permanecer cerrada desde la liberación de la ciudad por las gloriosa tropas nacionales... Seguimos trabajando como en días anteriores en la selección de obras que hemos de someter a la revisión de la central de Populares... »
Biblioteca Popular de Vic. Año de la Victoria. 23/8/1939

«Hoy hemos tenido 38 lectores adultos. La mayoría de ellos se despiden saludando brazo en alto. »

Biblioteca Popular Pere Vila, 6/12/1939.

¹ Vg. T.MAÑÀ, "La creació de les biblioteques populars de la Mancomunitat". *L'Avenç. Revista catalana d'història*, núm. 314, juny 2006, p. 46-49.

² La informació prové del llibre de Teresa Mañà, *Les biblioteques populars a Catalunya a través dels seus anuaris 1922-1936*. Barcelona: Universitat de Barcelona; Diputació de Barcelona, 2001 on es fa un estudi exhaustiu del contingut d'aquestes publicacions i que conté indexos de buidat de memòries i informes.

³ Aquests materials es troben dipositats i consultables a la Biblioteca de Catalunya.

⁴ *Biblioteca Pere Vila: extracte del diari: 1933 – 1942*. Ed. de Núria Mulé Cardona i Ana Zoco Abendaño . Item, núm. 14,1994, p. 37-49. <http://www.raco.cat/index.php/Item/article/viewFile/22440/22274>

⁵ Biblioteca Ignasi Iglésias-Can Fabra. Commemoració del 75è aniversari de la Biblioteca (1935-2010). <https://diaridelabiblioteca.wordpress.com/>

⁶ Arxiu digital de la biblioteca popular d'Ulldecona, escanejat per la casa d'Oficis Dinamització digital <https://arxiubibliotecauldecona.wordpress.com/>

⁷ Per als fragments procedents dels anuaris, s'indica la biblioteca, l'any de l'anuari i la pàgina. Quan es tracta de fragments de dietaris s'indica només la biblioteca i la data.